

PRIKAZ SKUPA „MEDIA AND INSECURITIES“, ODRŽANOG 12. i 13. 10. 2007. U LJUBLJANI

Na Fakultetu za sigurnosne poslove Sveučilišta u Mariboru, Slovenija je 12. i 13. listopada 2007. godine održan stručni skup pod naslovom „Mediji i nesigurnost“, u okviru paketa 4: Percepcija kriminaliteta projekta CRIMPREV. Skup je treći po redu u seriji skupova u okviru ovog paketa. CRIMPREV je koordinirana akcija koju provodi interdisciplinarni konzorcij sastavljen od 31 sudionika iz 10 europskih zemalja. Cilj projekta je stvaranje komparativne, nove europske vrijednosti zasnovane na znanju prikupljenom iz nacionalnih okvira. Namjera projekta je pružanje metodoloških vještina i smjernica službenicima na različitim vladinim razinama za a) mjerenje devijantnog i delinkventnog ponašanja i njegove percepcije i b) evaluaciju politika javne prevencije. Projekt nudi znanstvenicima i visokim službenicima (koji donose odluke) mogućnost nadilaženja prethodne suradnje i ujedinjenja svojih resursa u stvaranju europske komparativne procjene u slijedećim pitanjima:

- čimbenici devijantnog ponašanja
- procesi kriminalizacije
- percepcija kriminaliteta i nesigurnosti
- veze između ilegalnih ili socijalno devijantnih ponašanja, neformalne ekonomije i organiziranog kriminaliteta
- javne politike prevencije.

Cilj skupa se odnosio na ispitivanje uloge medija u socijalnoj konstrukciji realnosti u odnosu na kriminalitet i nesigurnost te na učenje o istraživanjima na ovu temu u Europi.

Skup je bio strukturiran kroz rad u nekoliko sekcija, na način da je u svakoj sekciji izloženo nekoliko radova, nakon čega je vođena diskusija.

Prikaz izlaganja koji slijedi je napravljen na temelju sažetaka radova koji su bili priloženi materijalima skupa.

Tijekom prvog dana skupa je održano sedam izlaganja. Gorazd Meško i Katja Eman su izložili uvodni rad s naslovom: „Mitovi o kriminalitetu - što je (ne)stvarno u stvarnom svijetu“. Sadržaj izlaganja se odnosio na raspravu o mitovima u odnosu na kriminalitet i njihov učinak na percepciju kriminaliteta, odgovor i spremnost na preventivne aktivnosti kod građana, funkciju ovih mitova, kreatora mitova (mediji, vladine i nevladine organizacije), procese stvaranja mitova. Analizirane su i neke karakteristike mitova o kriminalitetu (pred-

stavljanje žrtve kao potpuno nevine, počinitelja kao negativaca, policijskih službenika - heroja), tehnike za kreiranje mitova o kriminalitetu, a koje su slične tehnikama primjene propagande (stvaranje stereotipa o počiniteljima kaznenih djela, predstavljanje mišljenja kao činjenice, pozitivistička konfirmacija mišljenja, korištenje terminologije koja uključuje vrijednosne ocjene, selektivno predstavljanje činjenica, upravljanje informacijama, prezentacija činjenica bez okolnosti i selektivni intervjui).

David S.Wall je u sekciji „cyber kriminalitet“ izložio rad na temu: „Cyberkriminalitet i kultura straha: uloga medija u stvaranju nesigurnosti i utjecaju na percepciju cyber kriminaliteta“. Izlagatelj je uvodno postavio pitanje o jasnoći cyber kaznenih djela i naveo kako na sudu takva djela imaju više tradicionalno, nego cyber obilježje. Ova kaznena djela su obično hackiranje, prevara, pornografija, pedofilija i slična koja su već dio postojećeg kaznenopravnog režima. Možda je, po izlagачu, još konfuзниji kontrast između stotina tisuća incidenata koji se svake godine prijavljuju i relativno malog broja poznatih presuda. Ova kontrastna pozicija visoke prijavljivosti nasuprot malom procesuiranju govori o jednoj velikoj praznini u našem poimanju (razumijevanju) cyber kriminaliteta i traži postavljanje niza važnih pitanja o kvaliteti produkcije kriminološkog znanja o cyber kaznenim djelima. Ova pitanja se mogu svrstati u dvije skupine. Prva se odnose na ispitivanje pouzdanosti i pristranosti informacijskih izvora koji oblikuju mišljenje o cyber kriminalitetu. Je li, npr. problem cyber kriminaliteta „prenapuhan“ od strane medija? Ako je, kako se to desilo? Je li npr. medijski proces prikupljanja vijesti fabricirao postojeći val kriminaliteta iz nekoliko priča ili dramatičnih događaja? Kao alternativu doživljavamo namjerno sračunate pokušaje širenja straha, nesigurnosti i sumnje od strane industrije cyber sigurnosti u svrhu propagiranja njihovog monopola. Druga skupina pitanja se odnosi na konceptualnu osnovu na kojoj se prikupljaju informacije i stvaraju tvrdnje. Može li se jednostavno raditi o tome da je kazneno pravosuđe izuzetno neučinkovito u privođenju krivaca pravdi? Zaista, možemo li očekivati da kazneno pravosuđe dizajnirano za suprotstavljanje socijalnim učincima urbanih migracija odgovori potpuno novom setu globaliziranih „virtualnih“ problema? Isto tako, može li se raditi o tome da mi ne uspijevamo

razumjeti epistemološke razlike između različitih pravnih, akademskih, stručnih i popularnih (laičkih) konstrukcija cyber kriminaliteta? Izlagač se u radu fokusirao na ulogu medija u oblikovanju stvaranja kriminološkog znanja o cyber kriminalitetu, s posebnim osvrtom na kulturu straha. Na kraju se bavi Internetom kao obliku masovnih medija koji sam po sebi može pomoći počinjenju cyber kaznenih djela i stvoriti petlju nesigurnosti.

Maggie Wykes je izlagala na temu cyber - terora, odnosno tvrdnji zemaljskih medija nakon 11. rujna da su terorističke skupine koristile i još uvijek koriste internet tehnologiju za organiziranje i planiranje zemaljskih i cyber napada. Ovakve tvrdnje podržavaju koncept globalne prijetnje i pojačavaju američke pozive na „rat teroru“. Autorica je u svom izlaganju procjenjivala implikacije ovakvog izjednačavanja cyber prostora s terorom, ukazala na dokaze za ovakve tvrdnje i procjenila odgovore na njih. Također je ukazala na rekonstrukciju značenja terorizma u 21. stoljeću, povezanog s internetom i širenog putem mas medija. Ovi hiperrealistični diskursi, prema izlagateljici, imaju legitimne politike, saveze, zakone i tehnologije sa dubokim implikacijama za korisnike interneta, građane i izražavanje moći.

Slijedeća sekcija se odnosila na slovensku perspektivu. U okviru te teme je Dragan Petrovec govorio o nasilju u medijima. Medijsko nasilje, prema Petrovcu, utječe na naše živote na najmanje tri načina:

1. ljudi prihvaćaju ponudene primjere, postajući sami više nasilni,
2. ljudi postaju preplašeni od mogućnosti vlastite viktimizacije u stvarnom životu,
3. sa povećanom količinom nasilja, ljudi postaju desenzibilizirani na nasilje i ne reagiraju na njega i onda kada se nasilje dešava u njihovoj neposrednoj blizini.

Napravljena istraživanja pokazuju kako slovenske komercijalne televizije i dalje emitiraju više nasilnih sadržaja od javne televizije što ukazuje na to da menageri komercijalnih televizija nasilje vide kako robu dobre prodaje. Novinsko izvještavanje ostaje primjer sam po sebi. Njihova izvješća o nasilju se obično pojavljuju u crnim kronikama, posebno u praćenju sudskih procesa. Kada se govori o slovenskim novinarima, vrlo sklizak teren je izvještavanje o tzv. seksualnim deliktima, posebice onima iz područja pedofilije. Neka od ovih izvješća sadrže tako plastične opise djela da bi se oni mogli uvrstiti u erotsku ili pornografsku literaturu - ovi novinari daju vrlo detaljne opise incestuoznih očeva ili djedova. Nasilje slično radioaktivnosti (kada

uočimo posljedice, već je kasno). No, usporokos tome, ne čini se vjerojatnim da bi legalne restrikcije riješile problem u tom području. Ideja podizanja kulturalnih i civilizacijskih razina u društvu koje bi uključile rad niza stručnjaka i civilnih institucija, ostaje na rubu utopije; no, najgore bi se bilo predati odmah na početku. Medijska samoregulacija je zasigurno jedan od elemenata određivanja potrebe za emitiranjem nasilja ili odluke o izbjegavanju njegovog emitiranja kada to nije potrebno. No, ova pitanja se često izostavljaju čak i u internim propisima medijskih kuća i, čak i važnije, u propisima samoregulacijskih tijela, tako da je medijskim kućama ostavljeno da odlučuju o svojim aktivnostima. Sve dok nasilje osigurava publicitet, tj. prodaje medije - bilo koje stvaranje kriterija zahtijeva ozbiljnu i opsežnu diskusiju. Naravno, pod pretpostavkom da postoji dobra volja.

U okviru iste sekcije su Drago Kos i Simona Habič govorili o medijima i korupciji u Sloveniji. Po njima, mediji imaju vrlo bliske veze s temom korupcije. Ponekad služe kao preventivsko oruđe na mnoge direktne i indirektne načine, a ponekad i sami postaju metom korupcije. Istraživanje javnog mnijenja u Sloveniji ističe kako ljudi dobivaju informacije o velikoj i maloj korupciji uglavnom iz medija. Također najviše vjeruju medijima u borbi protiv korupcije i daju svoje povjerenje i Komisiji za prevenciju korupcije u Sloveniji. U izloženom radu se autori bave pitanjem kako su mediji i korupcija povezani općenito i kako slovenski mediji izvještavaju o korupciji. Prikupili su i analizirali teoretske tekstove o ovoj vezi i novinske članke iz 5 centralnih dnevnih novina u Sloveniji u periodu od 1. rujna 2006. do 1. rujna 2007. godine. Ističu koji mediji imaju najveću frekvenciju izvještavanja o korupciji i kada, u kojem definiranom području se izvještavalo o korupciji, o kojim korumpiranim službenicima i drugima su izvještavali, kako su pratili priču, o kojim pričama su najčešće izvještavali i kako su dolazili do informacija. Izlaganje se bavi i ispitivanjem izvještavaju li slovenski mediji o korupciji nakon publiciranja tzv. „općih mišljenja“ Komisije za prevenciju korupcije u Sloveniji o kršenjima definicije korupcije dane u članku 2. slovenskog Zakona o prevenciji korupcije. U tom svjetlu su istraživači nastojali iznaći odgovor na pitanje sadrži li medijsko izvještavanje o pričama u odnosu na prevenciju korupcije, integritet i osvještavanje i priče o ukidanju Komisije. U zadnjem dijelu izlaganja su autori pokušali dati neke praktične odgovore za Sloveniju u odnosu na neke teoretske dileme otvorene u teoretskom dijelu rada: mogu li novinari sa otkrivanjem korupcije napraviti učinkovit pritisak za promjenu zakona i pravila postupanja koji su

podatci su pogodni za korupciju, što je njihov pravi utjecaj u prevenciji korupcije u Sloveniji, kako su otporni na različite vrste pritisaka, koji čimbenici ograničavaju njihovu slobodu u izvještavanju o korupciji u Sloveniji... Prema ovom gledištu, ne samo da mediji podižu osvještavanje javnosti o opasnostima koje korupcija nosi slovenskom društvu, već također otkriva njene uzroke i posljedice. Sa istraživačkim novinarstvom, koje nije još u potpunosti formirano, sa izvještavanjem o slučajevima korupcije i ekstenzivnim pričama o ovom fenomenu, novinari oblikuju znanje o korupciji i omogućavaju njeno rješavanje.

U slijedećoj sekciji s naslovom „Nacionalna izvješća“ su prezentirana dva izlaganja. Anabel Rodriguez Basanta je izložila rad na temu istraživanja medija i konstruktivističkim procesima u Španjolskoj. Autorica je naglasila kako u Španjolskoj nije napravljeno puno istraživanja na temu sigurnosti i masovnih medija. No, dijelovi nekih studija, zasnovanih na konstruktivističkim postulatima, razmatraju utjecaj medijskog informiranja na povećanje nekih socijalnih problema. Ovi radovi su orijentirani na analizu projekcije medijskog imagea, no obraćaju vrlo malu pozornost na kompleksne procese koji dovode do ovog imagea, koji uključuju različite čimbenike, sudionike i koji objašnjavaju zašto se obično razmatraju restriktivne definicije zasnovane na grupama rizika umjesto strukturalnih (definicija). Za razumijevanje konstruktivističkih procesa je potrebno korištenje multi - strateške metodološke analize kako bi se kombinirale informacije o socijalnom kontekstu (koje moraju biti osjetljive prema press informacijama), rutini mas medija (koja objašnjava odabir i sadržaj vijesti) i ulozi javnih i privatnih sudionika koji su u stanju nametnuti svoju interpretaciju socijalnih pitanja. Autorica je u svom izlaganju dala prikaz glavnih istraživanja u Španjolskoj o sigurnosti i mas medijima i izložila multi-stratešku studiju o pojavi problema školskog nasilja u španjolskom kontekstu.

Candido da Agra i Maria Jose Moutinho su izložili rad na temu mas medija i kriminaliteta u Portugalu u 19. i 20. stoljeću fokusirajući se na odnos između masovnih medija, delinkventnog ponašanja, osjećaja nesigurnosti i policijske kontrole, od početka liberalnog perioda (1820) do današnjih dana i to prema različitim uočenim periodima.

Drugi dan skupa je započeo sekcijom s naslovom „Kriminalitet u medijima - nacionalne i nadnacionalne perspektive“. Karl-Heinz Reuband je izložio rad na temu mas medija i kriminaliteta u Njemačkoj. Prezentirao je rezultate istraživanja izvještavanja

o kriminalitetu zasnovanog na analizi sadržaja lokalnog dnevnog tiska u različitim gradovima istočne i zapadne Njemačke. Također su uzeta u obzir i medijska izvještavanja o kriminalitetu. Rezultati ukazuju na to da je medijsko izvještavanje o kriminalitetu vrlo slabo povezano s policijski prijavljenim kriminalitetom. Nasilni delikti su disproporcionalno predstavljeni, posebice kada se radi o deliktu izvan konkretne sredine (grada). Autor zaključno naglašava kako postoji recipročni efekt između korištenja medija i medijskog učinka: ljudi koji pokazuju veći strah od kriminaliteta imaju veću tendenciju od ostalih da odabiru televizijske programe o kriminalitetu, a gledanje ovih programa također utječe na razinu straha.

Cory Way je prezentirao podatke provedenog istraživanja anglo-američkih nacionalnih vijesti o kriminalitetu. Centralna pitanja istraživanja su bila kako nacionalne organizacije vijesti odabiru i prezentiraju priče o kriminalitetu za tisak ili emitiranje i jesu li pitanja sigurnosti i nesigurnosti u prvom planu ili su drugi čimbenici dominantniji. Ova pitanja su obrađena putem etnografske i kvantitativne analize. Autor je dobio dozvolu opservacijskog pristupa velikim organizacijama u Americi i Engleskoj, poput BBC, ITV, ABC, CBS, Washington Post, USA Today. Etnografskom metodom je utvrđeno kako postoji nekoliko čimbenika koji utječu na nacionalnu „pokrivenost“ priče o kriminalitetu u obje zemlje. Neki od tih čimbenika uključuju percipirani nacionalni značaj priče, interes publike, interesantne priloge, utjecaj starijih članova uredništva, osobitosti drugih priča (ne o kriminalitetu), kao i različita pravna pitanja. Autor je također napravio empirijsku analizu nacionalnih tiskanih i emitiranih vijesti u obje zemlje u trajanju od jednog mjeseca i došao do odgovora o kojoj vrsti priča o kriminalitetu se najčešće izvještava. Analiza sadržaja sugerira kako su pitanja nesigurnosti bila značajno predstavljena u anglo-američkim vijestima o kriminalitetu u analiziranom periodu.

Slijedeća sekcija se odnosila na slovensku perspektivu o kriminalitetu, nesigurnosti i medijima. Milan Mitar je prezentirao rezultate provedenog istraživanja o predstavljanju kaznenih djela protiv života i tijela u slovenskim dnevnim novinama. Kao metoda je korištena kvalitativna analiza sadržaja. Centralno pitanje istraživanja je bilo - koliko pažnje slovenske dnevne novine (Večer, Primorske novice, Delo, Dnevnik, Slovenske novice) u prezentiranju nasilnih kaznenih djela poklanjaju davanju odgovora na glavna kriminalistička pitanja : tko, što, gdje, kada, čime, kako, zašto i s kojim ciljem. Dobiveni rezultati su bili u skladu s očekivanjima - dnevne

novine posevećuju više pažnje prezentiranju odgovora na „objektivna“ pitanja (tko, što, gdje, kada), dok se manja pažnja pridaje odgovorima na pitanje zašto (uzročnost) i s kojim ciljem (motivi), te su socijalne i situacijske okolnosti također rijetko opisivane. Više pažnje se pridaje počinitelju. Dobiveni rezultati su sukladni rezultatima drugih istraživanja na ovu temu.

Aleš Bučar - Ručman je dao pregled istraživanja medijskog izvještavanja o pitanjima nesigurnosti u Sloveniji. Autor se fokusirao na znanstvene radove, monografije, objavljene sažetke s konferencija i eseje koji su objavljeni od 1991. godine. Napravljeno je pretraživanje literature online bibliotečne baze podataka cobib.si sa korijenima ključnih riječi medij* , krim* i medij* sigurno*. Većina radova je objavljena na slovenskom jeziku (20), nekolicina na engleskom (3) i jedna publikacija na slovenskom i engleskom. Rezultati pregleda indiciraju da se svi autori slažu u tome da mediji imaju veliku moć u suvremenom društvu, no tu moć koriste na različite načine. Prema nekim autorima, mediji koriste tu moć u okviru percepcije da predstavljaju četvrtu vlast. S druge strane, autori upozoravaju na nepoštovanje koje mediji iskazuju prema pravu pojedinca na privatnost i presumpciju nevinosti kao i u slučajevima izvještavanja o deliktima koji su počinjeni davno kao i o slučajevima kod kojih je došlo do pravne rehabilitacije. Analiza metodoloških pristupa pokazuje kako je najčešće korištena metoda pregled. Zaključci autora pregledanih radova su sukladni zaključcima istraživača iz drugih zapadnih zemalja.

Želimir Kešetović je, u okviru sekcija Mediji i moć, izložio rad na temu odnosa policije i medija u tranzicijskom periodu te dao pregled slobode medija u Srbiji u periodu od 1989. do 2000. godine. Za taj period autor navodi da ga karakterizira ozbiljno ugrožavanje slobode medija i policijska odgovornost vladajućoj eliti. Policija je koristila medije koji su bili pod direktnim utjecajem vladajuće elite, dok su neovisni mediji bili značajno diskriminirani i povremeno otvoreno cenzurirani. Desila su se čak i dva ubojstva opozicijskih novinara pod vrlo sumnjivim okolnostima. Komunikacija između policije i medija je bila jednostrana, a javnost je tretirana kao objekt utjecaja. Nakon demokratskih promjena 2000. godine, nova demokratska vlada je pokrenula široke reforme kao pokušaj uspostavljanja vladavine prava kroz demokratske institucije. Tempo reformi je bio prilično brz do ubojstva premijera Zorana Đinđića. 2005. godine je u suradnji s OSCE pokrenut projekt unapređenja odnosa policije i medija, o čijoj realizaciji autor diskutira.

Drugo izlaganje u ovoj sekciji su izložili Bojan Dobovšek i Jure Škrbec, na temu četvrtog dijela moći, tj. istraživačkom novinarstvu u Sloveniji. Autori se bave utjecajem medija i organiziranim kriminalitetom. Uvodno, naglašavaju kako se mediji, u zemljama u tranziciji, ponašaju kao četvrta vlast (uz zakonodavnu, sudsku i izvršnu) koju je teško kontrolirati. To je upravo i razlog zašto je politika želi regulirati. S druge strane, mediji imaju veze s politikom i ekonomijom. Takva veza im donosi veliki utjecaj na državne poslove i uvjete. Na taj način mediji postaju četvrta vlast koja svojom moći može utjecati na ostale vlasti. No, ostale vlasti (posebice izvršna) mogu kontrolirati medije kroz vlasništvo i oglašavanje. Autori, osim navedenog, diskutiraju o suradnji policije i medija u ispitivanju korupcijskog kriminaliteta. Kada policija ne može istraživati iz razloga što pripada izvršnoj vlasti, istraživački novinari mogu istraživati kroz obrnuti teret dokazivanja.

U zaključnom dijelu skupa je Gorazd Meško, kao domaćin i koordinator skupa, sažeo najvažnije zaključke iz dvodnevnih konstruktivnih diskusija. Pokušao je skicirati model koji bi predstavljao kriminološko motrište medija i kriminaliteta i napravio kratki pregled predstavljenih i iznađenih pitanja (problema). Između medija i predstavnika suzbijanja kriminaliteta postoji jedno sklisko područje u kojem se javljaju dileme o njihovom međusobnom odnosu. U odnosu na navedeno je potrebno odgovoriti na dva osnovna pitanja: „Kome su potrebni mediji?“ i „Tko koristi medije i kako?“

Sudionici su se složili da su mediji jedan od snažnih izazova za kriminologe u 21. stoljeću, posebno u odnosu na strah od kriminaliteta, mitove o kriminalitetu i oblikovanje kulture kroz metode i načine izvještavanja o kriminalitetu.

U svakoj državi članici Europske unije se pojavljuju različitosti i specifične značajke odnosa između medija i kriminaliteta i upravo iz tog razloga su potrebne zajedničke spoznaje i rješenja te međunarodna suradnja. Sudionici su bili jednoglasni u mišljenju da je potrebno dodatno obrazovanje (mladih) i traženje zajedničkih rješenja za budućnost. Nadalje je potrebno pozvati medije na veću odgovornost i profesionalnost te im postaviti više zahtjeve. Takav odgovor na nepravilnosti i zlorababe medija i njihovog izvještavanja može prevenirati bilo kakvo loše informiranje i posljedice (mitovi o kriminalitetu, strah od kriminaliteta). Mediji trebaju imati veću ulogu osvještavanja i educiranja šire javnosti.